

IN MEMORIAN

УДК 78.452

DOI 10.32782/2224-0926-2024-1-48-22

Жишківич Мирослава Андріївна
кандидат мистецтвознавства,
професорка кафедри академічного співу,
Львівська національна музична академія імені М.В. Лисенка
<https://orcid.org/0000-0003-3432-2641>

**«Я ЗАВЖДИ ПРАГНУЛА ВИТЯГНУТИ НА СВІТ БОЖИЙ
ПОТЕНЦІАЛ ДУШІ...».
ПАМ'ЯТІ АННИ ДАШАК**

Анна Дашак

18 січня в селі Невицькому, що неподалік Ужгорода, попрощалися з Анною Дашак (1936–2024) – відомою оперною співачкою, заслуженою артисткою України, провідною солісткою Львівського державного театру опери та балету ім. Івана Франка (тепер – національний оперний театр ім. Соломії Крушельницької), що майже 30 років, з 1965 до 1993, виступала на його сцені, професоркою кафедри академічного співу Львівської національної музичної академії ім. М.В. Лисенка, якій також віддала понад 30 років свого викладацького життя...

...Пригадую, коли траплялося зайти до класу, в якому працювала Анна Юріївна Дашак, то відразу опинялася в захоплюючому світі музики, оповитому безмежною любов'ю і теплотою, тому що, як любила повторювати професорка – «устаами мелодій говорить любов...», бо великим її педагогічним хистом було не нав'язування своїх методів, а терпляче, систематичне створення благодатного ґрунту для свідомого, завжди критичного їх сприйняття.

Анна Юріївна говорила: «Співак має два крила – музичне і духовне. І саме духовне крило – це майстерність вокаліста, бо душа вокаліста – Бог». Це власні погляди Анни Дашак як результат її багаторічної творчої діяльності на мистецькій ниві – оперній та педагогічній. Думки про початок всього Божественного не траплялося зустріти у жодній методичній праці, і, як зазначає кандидат філологічних наук Марія Якубовська у своїй вступній статті до навчального посібника Анни Дашак «Божественна природа звуку» (2003), «не маю певності, що ця книга буде належно оцінена – як завжди буває з відкриттями, що випереджають час. Що раніше усвідомимо важливість викладеного у цій книзі, то швидше відбудеться духовний розвиток людської цивілізації. Причини наших життєвих негараздів треба шукати у сфері людського духу»¹.

¹ Дашак А. Божественна природа звуку. Навчальний посібник. Львів: Світ, 2003, с. 6.

Окрім згаданого вище навчального посібника, Анна Дашак видала збірку статей під назвою «Сучасний погляд на мистецтво співу», ряд методичних розробок. Письменниця-новелістка, вона була авторкою прозових книжок «Пілігрими безконечності», «Сплачений борг», «Велінням карми». Її новели отримали схвальні відгуки не лише письменників, літературознавців, а й широкого читацького загалу. Поет сучасності Роман Кудлик, рекомендуючи свого часу Анну Дашак у члени Національної Спілки письменників України, зазначав: «Це унікальний випадок, коли відома оперна співачка попрощавшись зі сценою, береться за перо, проте пише не мемуари, а творить по-справжньому самобутню художню літературу. Її книжки „Пілігрими безконечності”, „Сплачений борг”, тепло зустрінуті читацьким загалом і критикою, засвідчили, що маємо перед собою небуденного письменника, зі своїм концептуальним світобаченням та глибоким філософським осмисленням людського буття. Наділена майстерністю оповідача, тонким чуттям слова, стоячи на підґрунті ідей високої духовності, А. Дашак творить прозу непроминяльну, багатогранну, тематично розмаїту»².

Видатний музикознавець ХХ ст. Михайло Головащенко, оцінюючи науково-літературну працю Анни Дашак, писав до неї у листі: «Читав і не вірив очам своїм, бо все це не вкладалося в звичні рамки інтелектуальних можливостей співаків. Я ж, слава Богу, знаю їх не одного і не один рік. Ви просто Чудо, Диво Дивне серед своїх колег. Дивуюсь і радію, що не збідніла наша рідна земля на таланти, талант в квадраті і в кубі! Слава Богу! І дай Боже нам таких співачок, співачок з глибокими знаннями філософії, філософським розумом, співачок – інтелектуалок! Ви справді є тією людиною, яка робить неможливе...»³.

І знову звертаюся до М. Якубовської: «Отже, маємо феномен особистості. Напевно, такі талановиті люди з'являються на Землі неспроста – це життєва необхідність людства. Бо саме ними, їхнім високим духовним потенціалом, вивищується людство над сірістю, буденністю, суєтою»⁴.

Народилася Анна Юріївна Дашак (дів. Лендранич) 25 жовтня 1936 року в селі Невицьке Закарпатської області. Сім'я майбутньої співачки була дуже співочою, тож підростаючи у цьому середовищі, вона вже змалку була призвичаєна до культурних традицій свого краю і свого народу.

У шкільні роки Анна Дашак брала активну участь у різних мистецьких заходах. По закінченню школи навчалася в Ужгородському музичному училищі у класі диригування та вокалу. Після завершення навчання у 1955 році поступила до Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка на факультет диригування (клас Михайла Антківа, учня Миколи Колесси) і паралельно навчалася у вокальному класі Галини Ситникової-Шкотникової. У 1960-му закінчила диригентський факультет. Навчання на вокальному факультеті Анна Дашак завершувала вже у Київській консерваторії, куди відважилася поїхати після смерті своєї викладачки. Тут навчалася у класі професорки Марини Єгоричевої, на той час завідувачки вокальною кафедрою. У 1964 році співачка закінчує вокальний факультет і розпочинає працю в оперній студії Київської консерваторії та філармонії, але ставши дружиною Зенона Дашака, через рік разом з ним переїздить до Львова.

У 1965–1993 роках співачка була провідною солісткою Львівського театру опери та балету ім. І. Франка (тепер ім. Соломії Крушельницької). Заспівала близько 40 оперних

² Дашак А. Божественна природа звуку. Навчальний посібник. Львів: Світ, 2003, с. 3.

³ Лист М. Головащенко знаходиться у приватному архіві А. Дашак.

⁴ Дашак А. Божественна природа звуку. ... С. 3.

Анна Дашак в ролі Валентини з опери «Весела вдова»
Ф. Легара

партиї лірико-драматичного репертуару, створивши незабутні образи. Серед них: партії в операх – Флорія Тоска («Тоска» Дж. Пуччіні), Мімі, Леонора Ельвіра Єлизавета, Віолетта («Богема», «Трубадур», «Ернані», «Дон Карлос», «Травіата» Дж. Верді), Сантуцца («Сільська честь» П. Масканьї), Єлизавета («Тангойзер» Р. Вагнера), Ганна («Зачарований замок» С. Монюшка), Маргарита («Фауст» Ш. Гуно), Оксана («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського), Наталка («Наталка Полтавка» М. Лисенка), ін.; в оперетах – Валентина («Весела вдова» Ф. Легара), Розалінда («Лілик» Й. Штрауса), Жермена («Корневільські дзвони» Р. Планкетта), Єлена («Прекрасна Єлена» Ж. Оффенбаха), Саффі («Циганський барон» Й. Штрауса).

Впродовж усього творчого життя Анна Дашак проводила активну концертну діяльність. Її приємний голос – м'який, наповнений, дещо «притемнений», – звучав не лише на теренах тодішнього Союзу, а й за кордоном. Ще у 1958-му році Анна Дашак перебувала на гастролях у Бельгії, а в 1959-му її талантом милувалися Східна та Західна Німеччина, Болгарія, Польща, Чехословаччина.

Нагороджена багатьма почесними грамотами Міністерства культури. Співачка практикувала і творчі звіти. Адже кожний успішний концерт-звіт – це підсумок наполегливої, систематичної попередньої роботи і своєрідний екзаме́н перед вимогливими слухачами. Про один з таких концертів читаємо у статті «Творчий звіт Ганни Дашак» на шпальтах «Вільної України» від 5 лютого 1974 р. Автор статті М. Білінська писала: «У першому відділі виконувались арії Мікаелі з опери „Кармен” Ж. Бізе, Маргарити з „Фауста” Ш. Гуно і Гальки з однойменної опери С. Монюшка. Артистка зуміла на концертній естраді ввійти в образи своїх героїнь і переконливо, яскраво передати їх глибокі переживання. Всі ці партії співачка виконує з натхненням. Сильне і приємне сопрано

Г. Ю. Дашак звучить невимушено, природно і м'яко у всіх регістрах»⁵. У другому відділі молода співачка виконувала романси М. Дремлюги, В. Косенка, Ю. Мейтуса, С. Людкевича, Б. Фільц та інших композиторів під майстерний акомпанемент З. Максименко. Рецензентка відзначила, що зі своїм завданням співачка справилась відмінно, зважаючи на різноманітність музичної мови та високі вимоги, поставлені у цих творах перед виконавцями.

Досліджуючи виконавську діяльність співачки, музикознавиця О. Паламарчук відзначала: «Любов до співу – покликання Ганни Дашак... Поведінка на сцені виразна, акторська гра багатогранна, а голос великої сили й експресії передає небуденні почуття, безмежні і невгамовні. Заворожує сценічна привабливість актриси...»⁶.

Наприкінці грудня 1977 році Анні Дашак було присвоєно звання заслуженої артистки України. У статті «Окрилена піснею» відзначаючи цю вагомую подію у творчому житті молодої співачки, О. Паламарчук писала: «На сцені вона, як у житті, а в житті, як на сцені, – щира, правдива, приваблива. Кожна її оперна партія позначена авторською самобутністю, кожна роль – викінчена, виразна доля героїні. Такою є творча характеристика провідної солістки Львівського державного академічного театру опери та балету імені Івана Франка Ганни Дашак»⁷.

У 2006 році, даючи інтерв'ю старшому науковому співробітнику музею Соломії Крушельницької М. Зубеляк та розповідаючи про свій творчий шлях, Анна Юрїївна зазначала: «Я заспівала близько сорока оперних партій, але найбільше любила Леонору в

Анна Дашак у ролі Єлизавети з опери «Дон Карлос» Дж. Верді

⁵ Білинська М. Творчий звіт Ганни Дашак / Вільна Україна, 1974, 5 лютого.

⁶ Паламарчук О. Понад усе люблю театр... [про Г.Дашак]. Вільна Україна. 1978. 31 січня.

⁷ Паламарчук О. Окрилена піснею [про Г.Дашак]. Культура і життя. 1978. 5 березня.

„Трубадури”, Єлизавету в опері „Дон Карлос”. Вокальні партії в операх Верді є справжньою школою для співаків. Тут необхідні майстерність дихання, рівність звучання у всіх регістрах, високий професіоналізм...»⁸.

Від 1985 р. паралельно з виконавською співачка розпочала і педагогічну роботу у Львівській державній консерваторії ім. М. В. Лисенка (тепер Львівська національна музична академія ім. М. В. Лисенка).

У педагогічній діяльності професорка Анна Дашак сповідувала один з головних принципів – виховати не тільки гарних професійних співаків, а й високодуховних і відповідальних громадян, які нестимуть Божественний вогонь мистецтва, розганяючи пільму духовного невігластва. А мистецтво, музика як найдосконаліші шляхи до високої духовності, повинні бути носіями культури людства. Працювала Анна Юріївна натхненно, заповзято, дотримуючись високих мистецьких принципів, прагнучи втілити їх у творче життя своїх вихованців, котрих дуже цінувала – за працю, талант, людяність, відданість, професіоналізм. Невипадково всесвітньо відома співачка Іра Маланюк, віддавши Львівську музичну академію, визнала клас професорки Анни Дашак одним з кращих в Україні, що досяг європейського рівня виконання.

Серед випускників А. Дашак – солістка “DiCarno-Opera” у Нью-Йорку О. Грабова, солістка Львівської філармонії В. Голубнича-Микулка, солістки Київської національної опери: С. Годлевська, Д. Князєва, солістка Харківської та Київської опер – К. Бахрїтдінова-Кравчук.

Студенти Анни Юріївни – неодноразові учасники, дипломанти та лауреати міжнародних конкурсів: Світлана Годлевська – лауреатка (II премія) IV музичного конкурсу ім. С. Людкевича (Торонто, Канада, 1995), лауреатка XXXI Міжнародного конкурсу співаків ім. А. Дворжака (Карлові Вари, 14 листопада, 1996); Віталія Микулка – фіналістка лауреат XXXI Міжнародного конкурсу співаків ім. А. Дворжака (Карлові Вари, 14 листопада, 1996); Олександра Грабова – лауреатка (III премія) Міжнародного конкурсу (Нью-Йорк, 8 жовтня 1998), лауреатка (II премія) Міжнародного конкурсу (Нью-Йорк, 5 жовтня 1999), фіналістка Міжнародного конкурсу (Нью-Йорк, 21 червня 2001); Уляна Токарівська – дипломантка II Міжнародного конкурсу молодих вокалістів «Солов'їний ярмарок» ім. А. Солов'яненка (Донецьк, 26–31 травня 2002); Вікторія Ватутіна – лауреатка (Гран-прі) Міжнародного конкурсу «Мистецтво XXI століття» (Київ-Ворзель, 13–21 жовтня 2004); Олена Вакуленко – дипломантка Міжнародного конкурсу імені С. Прокоф'єва (13 червня 2000), лауреатка (у номінації «За краще виконання українського твору») Міжнародного фестивалю вокалістів, присвяченого пам'яті І. Алчевського (м. Алчевськ, 2005); Ольга Антошук – лауреатка Міжнародного конкурсу «Мистецтво XXI століття» (Київ – Ворзель, 13–20 жовтня 2007); Ксенія Бахрїтдінова – лауреат I премії Всеукраїнського конкурсу вокалістів ім. Т. Терен-Юськіва (Львів, 2008), лауреат II премії Міжнародного конкурсу «Мистецтво XXI століття» (Київ-Ворзель, 2010), лауреат I премії IV відкритого конкурсу молодих вокалістів ім. А. Солов'яненка (Донецьк, 2013), інші. Випускниця Анни Юріївни – кандидат мистецтвознавства Антоніна Лісогорська – продовжує методичний напрямок своєї незабутньої професорки, викладаючи на кафедрі академічного співу нашої академії.

Мета, яку повсякчас переслідувала Анна Дашак – прищепити вихованцям культуру співу, а при тім допомогти в опануванні вокальною технікою, у розкритті глибини

⁸Зубеляк М. Анна Дашак: Кожен приходить на цей світ з певною метою... ЛунАрт, 2006, 10–11, с. 28–31.

змісту художніх творів, передачі задумів композиторів, відтворенні стилів. Міцний педагогічний фундамент на основі сплаву різних методик давав можливість Анні Юрїївні вималювати свою індивідуальну, напрочуд переконливу й ефективну методичну лінію викладання та виховання.

На уроках вокалу в Анни Юрїївни завжди панували дисципліна і порядок. Адже там, де існує порядок – робота буде результативною. Але попри свою вимогливість та суворість, професорка з повагою та любов'ю ставилася до кожного свого студента. Навіть звернення до вихованців відбувалося лише на «Ви». Прагнула завжди знайти індивідуальний підхід, бо кожен студент – то особистість.

У своїй педагогічній роботі Анна Дашак, звичайно ж, насамперед застосовувала емпіричний метод – метод показу, який передавався багатьма поколіннями співаків та педагогів ще з часів зародження опери та формування італійської школи. Цей метод практики і досвіду вона майстерно поєднувала з теоретичною базою, враховуючи наукові методи викладання. Головне у плеканні голосу – збереження усіх його природних якостей, тому що у співі бере участь «вся людина» – її психіка та її фізична природа.

Анна Юрїївна зазначала, що систематична та наполеглива праця над собою – це шлях до вершин майстерності. Тут потрібна навіть певна «одержимість» до своєї справи, постійний пошук, вдосконалення та осмислення спрямованості творчих пошуків. Зауважу, що творчо-педагогічна діяльність самої Анни Юрїївни стала виразним прикладом такої цілеспрямованої праці професорки над собою, над розвитком усього свого мистецького єства. «Народитися музикантом, співаком, – розмірковувала професорка, – то велика кармічна заслуга. Цим людям дана безпосередня можливість творити найвищу красу життя. І водночас це величезна відповідальність! Знаючи про високодуховну природу звука, слова, думки, їх могутню енергетичну силу, про найефективнішу можливість формувати свідомість людства, чи має право митець використовувати цю могутню вогняну силу на творення зла і потворності? Та чи багато митців, співаків, викладачів-вокалістів усвідомлюють цю силу та величезну відповідальність?»⁹. Безумовно, такі слова заставляють задуматися...

З великим піднесенням у вже згадуваній праці «Божественна природа звуку» А. Дашак описує психічні процеси особистості, зокрема прояви уяви: «Творча уява – це крила духу. Вона не обмежена рамками і можливостями плоті. Вона над нею владарює. Пластична матерія Вищих Світів підкоряється творчій силі уяви і набуває форми за велінням волі... Проте, щоб будувати, потрібно знати, чого хоче дух і потрібно, щоб форми створювані задовольняли принцип краси...»¹⁰. Таке неординарне трактування пізнавальних процесів можна пояснити власним вагомих творчим досвідом авторки праці та особливо ж рефлексіями, які супроводжували Анну Дашак, оперну співачку, у її пошуках феномену творчого впливу мистецтва на людську індивідуальність. У своїй вокально-педагогічній роботі вона постійно спонукала студентів до розвитку творчої уяви, яка допомагає поєднати набуті вокально-технічні навички із розкриттям правдивого творчого образу. Причому, як зазначала професорка, «творча уява – це індивідуальна праця на рівні тонкоматеріальної структури – душі, а цей рівень тісно пов'язаний з рівнем нашої свідомості, психічним та емоційним станом. Тому творчий процес співака – це не стабільний стан один раз знайденої поведінки героїні опери, а знаходження на кожній наступній виставі все нових і нових нюансів чи то вокальної виразності, чи

⁹ Дашак А. Божественна природа звуку. ... с. 75–76.

¹⁰ Там само. С. 56.

сценічної поведінки. І весь цей творчий пошук зумовлює наша творча уява і психоемоційний стан внутрішнього єства митця»¹¹.

Основним своїм завданням – як педагога, як людини, Анна Юріївна вважала розкриття духовного аспекту у вихованні студента. Вона була переконана, що на сучасному етапі розвитку суспільства роль викладача-вихователя надзвичайно важлива, стверджуючи, що застарілі форми виховання унеможливають подальшу еволюцію людства. Потрібно знайти нові шляхи у духовному вихованні, нові етичні орієнтири у науці, освіті й мистецтві. Митці як авангардна еліта у духовному спрямуванні суспільства, повинні мати розширену свідомість. Вузькопрофесійна спрямованість уже не може забезпечувати належного рівня творчої особистості. Творець – музикант, співак, має бути обізнаний із «матеріалом», який є основою його творчості. Глибоке розуміння природи звуку, особливостей «живого» голосу, його впливу на психодуховну сферу людини, його важливої ролі в еволюційному русі суспільства до Світла і краси, накладатиме на митця велику відповідальність за рівень і якість своєї творчості.

У приємні моменти нашого спілкування, перебираючи в пам'яті найрізноманітніші епізоди з виконавського та викладацького життя, мисткиня, знаючи про моє зацікавлення усіма процесами у функціонуванні львівської вокальної школи, завжди торкалася аналізу творчої діяльності своїх випускників, ділилася їхніми здобутками на шляху самостійної роботи, яким щиро раділа. Одухотворено наголошувала, що співаки – носії світла, краси, високих вібрацій, що їхні голоси повинні очищати людські душі... а голос і духовність потрібно розвивати одночасно...

«Я завжди прагнула витягнути на світ Божий потенціал душі... і моєї, і моїх студентів, – якимось поділилася своїми роздумами Анна Дашак. – Думаю, мені це вдалося....».

Література

1. Білинська М. Творчий звіт Ганни Дашак . *Вільна Україна*. 1974. 5 лютого.
2. Головащенко М. Лист до Анни Дашак (Приватний архів А. Дашак).
3. Дашак А. Божественна природа звуку. Навчальний посібник. Львів: Світ, 200, 108 с.
4. Дашак А. Сучасний погляд на мистецтво співу. Збірка статей / Упор. та вст. стаття М.Жишкович. Львів: Сполом, 2012. 107 с.
5. Жишкович М. Її місія – нести ідеї високої духовності (до 75-річчя з дня народження Анни Дашак). *Дзвін. Мистецька палітра*. 2011, № 11–12 (805–806), с. 115–119.
6. Зубеляк М. Анна Дашак: Кожен приходиться на цей світ з певною метою. ... *ЛьонАрт*. 2006, 10–11, с. 28–31.
7. Паламарчук О. Окрилена піснюю. *Культура і життя*. 1978. 5 березня.
8. Паламарчук О. Понад усе люблю театр. *Вільна Україна*. 1978. 31 січня.

¹¹ Дашак А. Сучасний погляд на мистецтво співу. Збірка статей / Упор. та вст. стаття М.А. Жишкович. Львів: Сполом, 2012, с. 92–93.